

Code No. 1703

CLASS : 9th (Ninth)

Series : 9-April/2021

रोल नं०

पूर्व मध्यमा (प्रथमा वर्ष) संस्कृत व्याकरण कोड 901ए (आधुनिक आर्ष पद्धति)

(Only for Fresh/School Candidates)

समय : 2½ घण्टे]

[पूर्णांक : 80

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 7 तथा प्रश्न 4 हैं।
- प्रश्न-पत्र में सबसे ऊपर दिये गये कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/ पन्ने न छोड़ें।
- उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

नोट : सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

भाग - क

(वस्तुनिष्ठात्मकःप्रश्नाः)

1. अधोलिखित प्रश्नानाम् उत्तरं विकल्पेषु शुद्धं विकल्पं चित्वा ददतु -
अधोलिखित प्रश्नों का उत्तर सही विकल्प चुनकर दीजिए :

1 × 40 = 40

- (i) सारसिद्धान्तकौमुदीग्रन्थस्य लेखकः कः अस्ति ?
(क) वरदराजाचार्यः	(ख) नगेशः
(ग) यास्कः	(घ) कात्यायनः
- (ii) 'अच्' प्रत्याहारे कति वर्णाः सन्ति ?
(क) नव	(ख) दश
(ग) एकादश	(घ) पञ्चदश

- (iii) इच् प्रत्याहारे वर्णाः भवन्ति -
 (क) अष्टौ (ख) नव
 (ग) द्वादश (घ) पञ्चदश
- (iv) 'अट्' प्रत्याहारे वर्णाः भवन्ति -
 (क) द्वादश (ख) पञ्चदश
 (ग) षोडश (घ) सप्तदश
- (v) 'भष्' प्रत्याहारे वर्णाः भवन्ति -
 (क) चत्वारः (ख) पञ्च
 (ग) नव (घ) द्वादश
- (vi) 'झश्' प्रत्याहारे वर्णाः भवन्ति -
 (क) दश (ख) द्वादश
 (ग) एकादश (घ) त्रयोदश
- (vii) पकारस्य उच्चारणस्थानं किमस्ति ?
 (क) ओष्ठौ (ख) कण्ठः
 (ग) तालुः (घ) मूर्धा
- (viii) ककारस्य उच्चारणस्थानं किम् ?
 (क) ओष्ठौ (ख) कण्ठः
 (ग) तालुः (घ) मूर्धा
- (ix) चकारस्य उच्चारणस्थानं किं भवति ?
 (क) मूर्धा (ख) तालुः
 (ग) ओष्ठौ (घ) कण्ठः
- (x) मूर्धा द्वारा कस्य वर्णस्योच्चारणं भवति ?
 (क) पकारस्य (ख) ककारस्य
 (ग) टकारस्य (घ) तकारस्य

रिक्तस्थानानि समुचितोत्तरेण पूरयत।

रिक्त स्थानों को समुचित उत्तर से पूर्ण कीजिए -

(xi) तंकारवर्णस्य उच्चारणस्थानं ..... अस्ति।

(क) दन्तः

(ख) कण्ठः

(ग) तालु

(घ) मूर्धा

(xii) एकारस्य उच्चारणस्थानं ..... अस्ति।

(क) कण्ठतालुः

(ख) कण्ठोष्ठम्

(ग) दन्तोष्ठम्

(घ) जिह्वामूलम्

(xiii) ऐकारस्य उच्चारणस्थानम् .....।

(क) कण्ठतालुः

(ख) कण्ठोष्ठम्

(ग) दन्तोष्ठम्

(घ) जिह्वामूलम्

(xiv) वकारस्य उच्चारणस्थानं .....।

(क) दन्तोष्ठम्

(ख) कण्ठोष्ठम्

(ग) कण्ठतालुः

(घ) जिह्वामूलम्

(xv) औकारस्य उच्चारणस्थानं .....अस्ति।

(क) कण्ठतालुः

(ख) कण्ठोष्ठम्

(ग) दन्तोष्ठम्

(घ) जिह्वामूलम्

(xvi) वकारस्य उच्चारणस्थानं .....।

(क) ओष्ठौ

(ख) कण्ठः

(ग) तालुः

(घ) मूर्धा

(xvii) इत्संज्ञाविधायकं सूत्रं .....अस्ति।

(क) हलन्त्यम्

(ख) अदर्शनं लोपः

(ग) तस्य लोपः

(घ) आदिरन्त्येन सहेता

(xviii) ह्रस्वसंज्ञाविधायकं सूत्रम् अस्ति .....

(क) ऊकालोऽज्झस्वदीर्घप्लुतः	(ख) अदर्शनं लोपः
(ग) तस्य लोपः	(घ) उच्चैरुदात्तः

(xix) दीर्घसंज्ञाविधायकं सूत्रम् .....अस्ति।

(क) ऊकालोऽज्झस्वदीर्घप्लुतः	(ख) अदर्शनं लोपः
(ग) तस्य लोपः	(घ) उच्चैरुदात्तः

(xx) विधिसूत्रं किम् अस्ति ?

(क) सर्वत्र विभाषा गोः	(ख) यथासंख्यमनुदेशः समानाम्
(ग) अदेङ् गुणः	(घ) तपरस्तत्कालस्य

(xxi) संज्ञासूत्रम् अस्ति ?

(क) वृद्धिरादैच्	(ख) आद्यगुणः
(ग) उरणरपरः	(घ) लोपः शाकल्यस्य

(xxii) परिभाषासूत्रम् अस्ति -

(क) उरणरपरः	(ख) वृद्धिरादैच्
(ग) आद्यगुणः	(घ) भूवादयो धातवः

(xxiii) अन्तस्थाः भवन्ति -

(क) यणः	(ख) शलः
(ग) हशः	(घ) अचः

(xxiv) ऊस्माणः भवन्ति -

(क) शलः	(ख) यणः
(ग) हशः	(घ) अचः

(xxv) प्रादीनां क्रियायोगे भवति -

(क) उपसर्गसंज्ञा	(ख) धातुसंज्ञा
(ग) घिसंज्ञा	(घ) नदीसंज्ञा

(xxvi) कति उपसर्गाः ?

(क) एकविंशतिः

(ग) पञ्चविंशतिः

(ख) द्वाविंशतिः

(घ) विंशतिः

(xxvii) अवसानसंज्ञा केन सूत्रेण भवति ?

(क) विरामोऽवसानम्

(ग) तस्मादित्युत्तरस्य

(ख) प्रत्ययेविभाषाया नित्यम्

(घ) आदेः परस्य

(xxviii) सुबन्त तिङन्तयोः का संज्ञा भवति ?

(क) पदसंज्ञा

(ग) विभाषासंज्ञा

(ख) हलसंज्ञा

(घ) संयोगसंज्ञा

(xxix) उपधासंज्ञा केन सूत्रेण भवति ?

(क) अलोऽन्त्यात् पूर्व उपधा

(ग) तस्मादित्युत्तरस्य

(ख) नवेति विभाषा

(घ) अपृक्त एकाल प्रत्ययः

एकपदेन उत्तरं ददतु -

एक पद में उत्तर दें -

(xxx) प्लुतसंज्ञाविधायकं सूत्रं किमस्ति ?

(xxxi) अनुनासिकसंज्ञा कस्य भवति ?

(xxxii) सवर्णसंज्ञाविधायकं सूत्रं किमस्ति ?

(xxxiii) ईदूदेदन्तवर्णाः के भवन्ति ?

(xxxiv) घिसंज्ञा केन सूत्रेण भवति ?

(xxxv) नदीसंज्ञा केन सूत्रेण भवति ?

(xxxvi) इको यणचि सूत्रेण किं भवति ?

(xxxvii) केन सूत्रेण अयादिकार्ये भवति ?

(xxxviii) 'उपसर्गाद् ऋति घातौ' इति सूत्रं किं करोति ?

(xxxix) 'अंकः सवर्णे दीर्घः' इति सूत्रेण किं भवति ?

(xL) प्रत्याहाराः कति सन्ति ?

भाग - ख

2. अधोलिखितानां **चतुर्णां** शब्दरूपाणां साधनिकां प्रदर्शयत -

5 × 4 = 20

अधोलिखित शब्दों में से किन्हीं **चार** शब्दों की सूत्र के साथ व्याख्या कीजिए -

(क) सर्वस्मै

(ख) रामम्

(ग) निर्जरः

(घ) विश्वपि

(ङ) हरयः

(च) सखा

(छ) पितुः

(ज) अजा

(झ) राजा

3. अधोलिखितशब्दरूपेषु उदाहरण **द्वयं** सूत्रनिर्देशनपुरस्सरं साधयत -

3 × 2 = 6

निम्नलिखित शब्दरूपों में से किन्हीं **दो** को ससूत्र साधें :

(क) ज्ञानम्

(ख) होढः

(ग) अयम्

(घ) पन्थाः

(ङ) सः

4. अधोलिखितानां प्रश्नानामुत्तराणि लिखत -

2 × 7 = 14

(केचन सप्त प्रश्नाः साधनीयाः)

किन्हीं सात प्रश्नों का उत्तर दीजिए -

- (क) आद्गुणः इत्यस्य कः अर्थः ?
- (ख) केषां वर्णाणां वृद्धिसंज्ञा भवति ?
- (ग) संयोगसंज्ञाविधायकसूत्रस्य अर्थं लिखतु।
- (घ) 'इको यणचि' इति सूत्रस्य वृत्तिं लिखतु।
- (ङ) प्रातिपदिकसंज्ञाविधायकसूत्रस्य भावं लिखतु।
- (च) 'होढः' इत्यनेन सूत्रेण किं विधीयते ?
- (छ) 'अनङ्-सौ' इत्यस्य सूत्रस्य का वृत्तिः ?
- (ज) चादयोडसत्वे अस्य सूत्रस्य का वृत्तिः ?
- (झ) ह्रस्वसंज्ञाविधायकसूत्रं लिखत।

